

سازمان مجامع سرتی کشور
معاونت امور توانمندی

دستور العمل

دسترس پذیری و مناسب سازی محیط زندگی و خودرو

افراد دارای معلولیت

دفتر پیشگیری از معلولیت ها و تلفیق اجتماعی

سال ۱۴۰۳

مقدمه :

متناسب سازی محیط و امکانات زندگی افراد معلول از جمله اقداماتی است که ضمن افزایش امکان دسترس پذیری معلولان، موجبات استقلال هرچه بیشتر آنان را در انجام فعالیت های روزمره و مشارکت در فعالیت های اجتماعی فراهم می آورد. یکی از رویکردهای اصلی در توانبخشی که در فعالیت مناسب سازی تجلی می یابد رویکرد جبرانی است. اقدامات در رویکرد جبرانی شامل تغییر در روش های اجرا، انطباق محیط و ابزارها، تجویز وسایل انطباقی، اصلاح محیط می باشد. این اقدامات بخصوص در معلولیت های شدید و خیلی شدید جز اقدامات اساسی جهت ارتقای عملکرد و کارایی افراد معلول بشمار می رود. تغییر محیط زندگی و وسایل منزل که در فعالیت مناسب سازی انجام می شود، سبب می شود فرد بتواند تا امکان فعالیت های روزمره زندگی خود را انجام دهد. فعالیت های پرتکرار نظیر مراقبت های فردی، دستشویی و حمام، غذا خوردن، لباس پوشیدن، تحرک و جابجایی، مدیریت فعالیت های منزل، استفاده از رایانه، رانندگی و ... از مصادیق اصلی این فعالیت ها به شمار می رود.

این دستورالعمل به منظور مناسب سازی محیط زندگی و وسیله نقلیه افراد معلول و تسهیل دسترسی آنان به امکانات زندگی مستقل تهیه و تدوین گردیده است.

ماده ۱: الزامات قانونی:

- فصل دوم قانون حمایت از حقوق معلولان (مناسب سازی، دسترس پذیری و تردد و تحرک) مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی .
- ماده ۹ و ۲۰ "کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت" مصوب ۱۳۸۷/۹/۱۳ مجلس شورای اسلامی ایران
- دستورالعمل جامع حمایت های مالی سازمان بهزیستی کشور.

ماده ۲: اهداف:

- افزایش سطح استقلال عملکردی فرد در زندگی روزمره
- افزایش سطح مشارکت فرد در زندگی خانوادگی و ارتقاء کیفیت زندگی
- اصلاح محیط منطبق با نیازهای فرد دارای معلولیت

ماده ۳: تعاریف:

۳-۱- فرد دارای معلولیت:

بر اساس ماده یک قانون حمایت از حقوق معلولان مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۲۰ مجلس شورای اسلامی، شخصی است که با تایید کمیسیون پزشکی - توانبخشی تعیین نوع و تعیین شدت معلولیت سازمان بهزیستی با انواع معلولیت ها در اثر اختلال و آسیب جسمی، حسی (بینایی، شنوایی)، ذهنی، روانی یا توام، با محدودیت مستمر در فعالیت های روزمره زندگی و مشارکت اجتماعی، مواجه می باشد.

۳-۲- مرکز خدمات بهزیستی «+ زندگی»

مرکز خدمات بهزیستی «+ زندگی» مرکزی غیردولتی است که براساس بند «۴» ماده «۲۶» قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، پروانه فعالیت دریافت و مجموعه ای از خدمات سطح یک سازمان بهزیستی در بستر فناوری اطلاعات و در راستای بهتر زیستن آحاد جامعه ارائه می نماید.

۳-۳- مددکار مثبت زندگی :

مددکار اجتماعی مرکز مثبت زندگی فردی است که دارای مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی در رشته های مددکاری اجتماعی (با کلیه گرایش ها) و یا علوم اجتماعی گرایش خدمات اجتماعی و رفاه اجتماعی است. خاطرنشان می گردد که صورت عدم وجود کارشناس با مدارک تحصیلی مددکار اجتماعی مطابق، با تشخیص کارگروه عملیاتی مراکز مثبت زندگی، بکارگیری کارشناس با مدارک تحصیلی در رشته های علوم تربیتی، علوم اجتماعی، روانشناسی، مشاوره و سایر رشته های وابسته به علوم بهزیستی بلامانع می باشد.

انتخاب موسسه غیر دولتی یا پیمانکار غیر دولتی به پیشنهاد مدیریت بهزیستی شهرستان و تایید معاونت امور توانبخشی استان مطابق ضوابط و مقررات قانونی صورت می پذیرد. این موسسه پس از طی مراحل قانونی با نظارت سازمان بهزیستی عهده دار مناسب سازی واحدهای مسکونی معرفی شده افراد دارای معلولیت خواهد شد.

۵-۳ - واگذاری خدمات دسترسی و مناسب سازی

واگذاری انجام امور مربوط به مناسب سازی و تسهیل دسترسی به موسسه یا پیمانکار بخش غیردولتی، با نظارت سازمان بهزیستی با هدف استفاده بهینه از ظرفیت های بخش غیر دولتی صورت می پذیرد.

۶-۳ - تسهیل دسترسی و مناسب سازی محیط زندگی^۱

مناسب سازی محیط زندگی به مجموعه اقداماتی شامل تغییر در روش های اجرا، انطباق محیط و ابزارها، تجویز وسایل انطباقی و اصلاح محیط می باشد. این اقدام از طریق طراحی مجدد معماری، اصلاح محیط زندگی و استفاده از تجهیزات و فن آوری های کمکی متناسب با سطح عملکردی فرد دارای معلولیت صورت می گیرد. تغییر محیط زندگی و وسایل منزل که در فعالیت مناسب سازی انجام می شود، سبب می شود فرد بتواند تا حد امکان در فعالیت های روزمره زندگی مستقل شود.

۷-۳ - فناوری کمکی (AT)^۲

فناوری کمکی به محصولات، خدمات و سیستم های مرتبط با افراد دارای معلولیت اطلاق می گردد که در جهت بهبود کارکرد^۳ کلی و ارتقاء عملکرد استفاده می گردد. فرآیند دسترس پذیری مستلزم بهره گیری صحیح از دانش و مهارت استفاده از ابزارها و فناوری کمک توانبخشی و آموزش نحوه ی استفاده از آنها در جهت انطباق محیط زندگی با قابلیت ها و محدودیت های فرد دارای معلولیت می باشد که حاصل آن منجر به قادرسازی وی می گردد.

۸-۳ - وسایل انطباقی^۴

فناوری ها و تجهیزاتی هستند که با استفاده از آنها محیط زندگی و امکانات مورد استفاده افراد دارای معلولیت با سطح عملکرد و محدودیت آنها منطبق می گردد.

¹Home modification

² Assistive Technology

³ Functioning

⁴ Adaptive Device

فعالیت های روزمره زندگی، مهارت ها و وظایفی هستند که فرد طی ۲۴ ساعت شبانه روز انجام می دهد. این فعالیت ها شامل لباس پوشیدن، درآوردن لباس، غذا خوردن، مسواک زدن، استحمام، رفتن به دستشویی و آراستن خود می باشد.

انجام برخی از فعالیت های روزمره زندگی وابسته به استفاده از ابزارهای الکترونیکی (EADL^۲) و غیر الکترونیکی (IADL^۳) می باشد مصادیق این فعالیت شامل؛ استفاده کردن از گوشی تلفن، طی کردن مسافت های نسبتاً طولانی، خرید مایحتاج زندگی، آماده کردن غذا، انجام دادن کارهای منزل، شست و شو، انجام دادن تعمیرات جزئی منزل، مصرف کردن دارو و غیره می باشد. استفاده از فناوری های کمکی موجب افزایش استقلال فردی در زندگی شخصی افراد معلول می گردد.

۱۰-۳ - مناسب سازی وسیله نقلیه

به مجموعه تغییرات فنی و تجهیزاتی اطلاق می شود که افراد دارای معلولیت بتوانند متناسب با سطح عملکرد، به طور مستقل از خودروی شخصی خود مطابق با استانداردهای راهنمایی و رانندگی کشور استفاده نمایند. وسایل نقلیه موضوع این دستورالعمل شامل خودرو شخصی و موتورسیکلت می باشد.

۱۱-۳ - کمیته بهزیستی / توانبخشی

کمیته است متشکل از نیروهای تخصصی توانبخشی و مددکاران اجتماعی که وظیفه تصمیم گیری و اولویت بندی خدمات به افراد تحت پوشش سازمان را بر عهده دارند این کمیته در دو سطح استان و شهرستان تشکیل می گردد.

تبصره: به منظور تصمیم گیری و اجرای دقیق این فعالیت، نمایندگانی متشکل از معاون امور توانبخشی استان یا شهرستان (مسئول توانبخشی شهرستان)، کارشناس مناسب سازی استان یا شهرستان در کمیته مذکور حضور خواهند داشت.

خاطر نشان می گردد که در سطح استان در صورت ضرورت و تشخیص معاونت امور توانبخشی استان از ظرفیت های فنی کارشناسان معاونت توسعه مدیریت و منابع (پشتیبانی) و دفتر فنی و مهندسی استفاده استفاده گردد.

۱۲-۳ - تیم نظارت

متشکل از اعضای کمیته مناسب سازی می باشد که مسئولیت نظارت، کنترل و پایش مناسب سازی انجام شده توسط پیمانکار بخش غیر دولتی را بر عهده دارند. این تیم همچنین بر هزینه هایی که خود فرد معلول در قالب کمک موردی نقدی اخذ نموده نظارت دارد.

¹ Activity Daily Living

² Electronic Aids to activity daily living (EADLs)

³ Instrumental activity daily living

هزینه ای است که در قالب "کمک هزینه موردی" جهت تامین بخشی از هزینه های مناسب سازی مسکن و خودرو افراد معلول واجد شرایط مطابق با دستورالعمل جامع کمک های حمایتی سازمان بهزیستی به افراد معلول واجد شرایط پرداخت می شود.

ماده ۴: گروه های افراد دارای معلولیت مخاطب مناسب سازی و انطباق محیط زندگی (پیوست شماره ۱)

۴-۱ - گروه های هدف

- افراد با معلولیت حسی (بینایی)
- افراد با معلولیت حسی (شنوایی) و افراد با معلولیت صوت و گفتار
- افراد دارای معلولیت حرکتی (نورولوژیک و ارتوپدیک)
- افراد دارای معلولیت روان و رفتار (ذهنی هوشی، تکاملی رشد / طیف اتیسم، بیماران روانی مزمن، اختلالات شناختی)
- سالمندان دارای معلولیت

۴-۱-۱ - فناوری های کمکی جهت دسترس پذیری محیط برای معلولیت های حسی (بینایی)

- طراحی محیط زندگی، انطباق میزان، شدت و درخشندگی نور و تمایز رنگ های محیط
- وسایل کمکی انطباق دهنده محیط زندگی مستقل (ADL, IADL, EADL)
- ابزارهای لمسی (کف پوش های لمسی، علایم لمسی راهنما، نرده ها و ...)
- ابزارهای شنیداری (اعلام حریق گویا، دستگاه های الکترونیکی گویا مورد استفاده در منزل مانند میکروفن گویا، دستگاه تست قند گویا و ...)

۴-۱-۲ - فناوری های کمکی جهت دسترس پذیری محیط برای افراد با معلولیت حسی (شنوایی) و افراد با

معلولیت صوت و گفتار

- فناوری هایی شنیداری (اف ام، مادون قرمز و ...)
- وسایل هشداردهنده (مانیتور کودک برای مادر دارای آسیب شنوایی، انواع زنگ های نوری و ارتعاشی، دستبند های ارتعاشی و ...)
- وسایل تقویت کننده ارتباط (نظیر ویدئو فون، تقویت کننده های صوتی و تخته های ارتباطی، کارت های آموزشی، ابزارهای الکترونیکی ارتباطی و ضبط و تولید گفتار ...)
- تلفن ویژه ناشنوایان با نمایشگر نوشتاری^۱
- وسایل کمکی انطباق دهنده محیط زندگی مستقل (ADL, IADL, EADL)

¹ Captioned Telephone

۳-۱-۴- فناوری های کمکی دسترس پذیری محیط برای افراد دارای معلولیت حرکتی (نورولوژیک و ارتوپدیک)^۱

- اقلام مناسب سازی و ایمنی محیط زندگی (آشپزخانه، سرویس بهداشتی، حمام، راه پله و ورودی ها و...) با استفاده از وسایل انطباق دهنده جهت بهبود سطح عملکرد فرد در زندگی روزمره
- وسایل محافظت کننده جهت حفظ تعادل و جلوگیری از سقوط مانند: نصب دستگیره^۲ در سرویس های بهداشتی و نرده^۳ در مسیر تردد
- اصلاح معماری محیط زندگی مانند تعبیه سطح شیبدار استاندارد، نصب انواع بالابر (فرد یا ویلچر)، حذف اختلاف سطوح، کف سازی و ...
- استفاده از فن آوری کمکی جهت رفع موانع و محدودیت های عملکردی (وسایل فعالیت های روزمره زندگی نظیر وسایل کمکی مربوط به جابجایی مانند لیفتر، وسایل کمکی مربوط به پوشیدن لباس، استحمام، توالت، خوردن و آشامیدن و ...)
- وسایل کمکی انطباق دهنده محیط زندگی مستقل (ADL, IADL, EADL)

۴-۱-۴- فناوری های کمکی جهت دسترس پذیری محیط برای افراد دارای معلولیت روان و رفتار (ذهنی هوشی، تکاملی رشد / طیف اتیسم، بیماران روانی مزمن، اختلالات شناختی)

- وسایل هشدار دهنده در خصوص خطرات محیطی
- وسایل محافظت کننده جهت پیشگیری از مخاطرات محیطی و افزایش سطح ایمنی و سلامت فرد نظیر نصب نرده های محافظ، شیشه های نشکن و سایر وسایل محافظتی
- وسایلی بهبود دهنده عملکرد شناختی نظیر: وسایل تطابق یافته جهت یادآوری فعالیت ها و عملکرد روزانه، دستگاه های تقویت حافظه، جعبه یادآوری و تعیین سهم دارو در هر وعده،
- تغییرات در جهت مدیریت محرک های حسی در محیط (نظیر پنجره دوجداره و سایر اقدامات جهت مدیریت محرک صورتی، نور و سایر محرک ها)
- وسایل کمکی انطباق دهنده محیط زندگی مستقل (ADL, IADL, EADL)

۵-۱-۴- فناوری های کمکی جهت دسترس پذیری محیط برای سالمندان دارای معلولیت

وسایل محافظت کننده جهت حفظ تعادل و جلوگیری از سقوط^۴ سالمندان، انطباق وسایل روزمره زندگی با شرایط سالمندان دارای معلولیت را شامل می شود. لازم به ذکر است سالمندان متناسب با نوع معلولیت می توانند از انواع خدمات مناسب سازی فوق بهره مند گردند.

ماده ۵ - مناسب سازی وسایل نقلیه

تجهیزات مناسب سازی وسیله نقلیه می بایست از شرکت ها و مراکزی که مجوزهای لازم را در این خصوص از سازمان های دارای صلاحیت اخذ نموده اند تهیه و نصب گردد.

¹ Movement Impairment

² Grab Bar

³ Hand Rail

⁴ Fall

۵-۱- مناسب سازی خودرو جهت افراد دارای معلولیت حرکتی

- کنترل دستی گاز و ترمز اهرمی که با دست عمل می کند و عمل گاز و ترمز را انجام می دهد. قابل نصب در سمت راست و چپ فرمان را دارد. برای افرادی که مشکل تحتانی دارند قابل استفاده است.
- کلاچ اتوماتیک: دکمه ای است که روی دسته (اهرم) دنده نصب شده است که هنگام تعویض دنده مورد استفاده قرار می گیرد. دکمه، کار پدال کلاچ را انجام می دهد. برای افرادی که مشکل اندام تحتانی دارند قابل استفاده است.
- ریموت کنترل جعبه کوچکی است که روی دسته فرمان نصب شده و کلیه عملیات کنترلی مانند تغییر نور خودرو، فلاشرها و برف پاکن ها و سایر عملکردهای کنترلی موجود در داشبورد خودرو را انجام می دهد. این وسیله برای افرادی که از کنترل دستی گاز و ترمز استفاده می کنند قابل بهره برداری است.
- صندلی گردان یک نوع صندلی راننده است که قابلیت گردش به سمت راست و چپ را دارد و برای افرادی که عملکرد هر دو اندام های تحتانی آنها مشکل دارد و از ویلچر استفاده می کنند، کاربرد دارد. همچنین نصب صندلی کوچک و تاشوئی (بچه صندلی) در کنار صندلی راننده، امکان جابجایی افراد را از صندلی راننده به ویلچر و برعکس را فراهم می کند. این وسیله برای افرادی که عملکرد اندام تحتانی آنان دچار مشکل است قابل استفاده می باشد.
- بالابر ویلچر صرفاً برای افراد ویلچری قابل استفاده است.
- جعبه دنده اتوماتیک تعویض دنده متناسب با نوع خودرو و بطور اتوماتیک انجام می شود. نیازی به استفاده مداوم دست نیست برای افرادی برای افراد که در اندام تحتانی و فوقانی مشکل دارند قابل استفاده است.
- جابجایی پدال برای افرادی که اندام تحتانی چپ(پای چپ) آنها سالم است پدال گاز و ترمز به سمت چپ برده می شود و همچنین از کلاچ اتوماتیک یا تعویض دنده اتوماتیک نیز استفاده می گردد.
- سایر تجهیزات متناسب با فن آوری روز، سبب تسهیل دسترس پذیری وسیله نقلیه می گردد.

۵-۲- مناسب سازی سایر وسایل نقلیه شخصی ویژه افراد دارای معلولیت

متناسب سازی وسایل نقلیه دوچرخ نظیر موتورسیکلت و تبدیل آن به وسیله سه چرخه به طوری که برای افراد دارای آسیب حرکتی قابل استفاده باشد.

ماده ۶- آموزش

آموزش و مشاوره های فنی به افراد معلول و خانواده های آنان جهت انجام تغییرات محیطی در منزل فرد معلول به منظور بهبود عملکرد آنان می باشد. اعضای خانواده می بایست با نحوه ی انجام مناسب سازی، استفاده از وسایل انطباقی و ایجاد تغییرات محیطی و معماری مطابق با استانداردهای مصوب آشنا شوند.

تبصره: آموزش توسط کارشناس مددکاران و کارشناسان شهرستان و تکمیل فرم آموزش به فرد دارای معلولیت و خانواده وی صورت پذیرد. (پیوست ۴)

ماده ۷ - روند اجرای کار و نحوه استفاده از کمک هزینه برای مناسب سازی محیط زندگی، وسیله نقلیه و وسایل

انطباقی مورد استفاده افراد دارای معلولیت

۷-۱- مراحل انجام مناسب سازی از طریق پرداخت کمک هزینه مناسب سازی به فرد دارای معلولیت

گام اول: ارائه تقاضای فرد دارای معلولیت، یا نظریه مددکار

گام دوم: بررسی نیاز فرد دارای معلولیت توسط مددکار و تکمیل فرم پیوست (پیوست شماره ۲)

گام سوم: بررسی تخصصی و فنی کارشناس مناسب سازی و تایید فرم نیازسنجی (مستند سازی پیش از مناسب سازی)

گام چهارم: اقدام لازم درخصوص مناسب سازی محل زندگی و وسیله نقلیه توسط فرد دارای معلولیت و ارائه مدارک و اسناد مالی مثبت به مددکار

گام پنجم: بازدید میدانی، بررسی، تایید اسناد و مدارک انجام مناسب سازی توسط مددکار مثبت زندگی و ارجاع به کمیته بهزیستی / کمیته توانبخشی جهت تعیین میزان کمک هزینه پرداختی مطابق دستورالعمل جامع حمایت های مالی سازمان

گام ششم: تعیین میزان کمک هزینه مناسب سازی توسط کمیته بهزیستی / توانبخشی (مستند سازی پس از انجام مناسب سازی)

تبصره : حضور کارشناس دسترسی و مناسب سازی در جلسات مرتبط در کمیته بهزیستی / توانبخشی الزامی است.

بدیهی است آمار افراد شناسایی شده نیازمند مناسب سازی می بایست توسط کارشناس مناسب سازی شهرستان جهت برنامه ریزی های آتی جمع آوری گردد.

۷-۲- واگذاری اجرای مناسب سازی به موسسه یا شرکت پیمانکار بخش غیر دولتی

نظر به اهمیت بهره گیری از ظرفیت بخش غیردولتی در امر مناسب سازی، اجرای فعالیت مناسب سازی محیط زندگی فرد معلول از طریق عقد تفاهم نامه با موسسات غیر دولتی و پیمانکار غیر دولتی با رعایت قوانین و ضوابط قانونی و عقد تفاهم نامه امکان پذیر می باشد.

۷-۲-۱ شرایط احراز و موسسه یا شرکت پیمانکار بخش غیر دولتی

- دارا بودن مجوز فعالیت معتبر قانونی و حقوقی در شغل خود
- حسن سابقه به تایید بهزیستی استان و شهرستان
- توانایی موسسه در جلب مشارکت های مردمی و استفاده از ظرفیت خیرین محلی جهت تامین هزینه های مناسب سازی
- تاییدیه مراجع ذیصلاح نظارتی سازمان

۷-۲-۲ - شرح وظایف پیمانکار بخش غیر دولتی

- ارزیابی تخصصی فرد دارای معلولیت به خدمات مناسب سازی با نظارت کارشناس دسترسی و مناسب سازی
- انجام مناسب سازی محیط زندگی متناسب با نیازهای فرد معلول
- ارائه آموزش های لازم به فرد دارای معلولیت و خانواده
- ارائه گزارش به همراه مستندات تصویری از نحوه اجرا به اداره بهزیستی شهرستان (قبل و بعد از انجام مناسب سازی)

۷-۲-۳ - مراحل اجرای فرایند مناسب سازی از طریق واگذاری خدمات به پیمانکار بخش غیر دولتی

گام اول: واگذاری فرایند اجرای مناسب سازی به موسسه یا پیمانکار بخش غیر دولتی تفاهم نامه

گام دوم: اعلام فهرست اسامی افراد معلول واجد شرایط مناسب سازی که مورد تایید کمیته بهزیستی / کمیته توانبخشی قرار گرفته اند توسط کارشناس مناسب سازی و مددکار به پیمانکار بخش غیر دولتی منعکس می گردد. (مطابق پیوست شماره ۳)

گام سوم: اقدام به مناسب سازی محیط زندگی و وسیله نقلیه توسط موسسه یا پیمانکار بخش غیر دولتی

گام چهارم: نظارت و ارزشیابی بر عملکرد پیمانکار بخش غیر دولتی مجری مناسب سازی و تسهیل دسترسی توسط کارشناس مناسب سازی و بر اساس معیار های ذیل صورت می پذیرد:

- حداکثر زمان انجام اقدامات مناسب سازی و تسهیل دسترسی برای افراد معلول معرفی شده به پیمانکار بخش غیر دولتی سه ماه می باشد.
- بررسی رعایت استاندارد های مصوب مناسب سازی محیط زندگی
- بررسی اسناد مالی مربوط به اقدامات اجرایی
- بررسی مستندات مصور و گزارش های ارسالی پیمانکار / موسسه بخش غیر دولتی

۷-۲-۴ - شرح هزینه های اجرای مناسب سازی و تسهیل دسترسی توسط پیمانکار بخش غیر دولتی

- سقف کمک هزینه پرداختی ارائه خدمات مناسب سازی و تسهیل دسترسی متناسب با آخرین دستورالعمل جامع حمایت های مالی سازمان می باشد.

ماده ۸ - خرید و ساخت وسایل انطباقی و اصلاح و تغییر محیط زندگی

۸-۱ - وسایل انطباقی و مناسب سازی می بایست مطابق دستورالعمل های جاری بودجه ایی کشور خریداری گردد.

۸-۲ - اصلاحات محیطی در قالب مناسب سازی محیط زندگی می بایست بر اساس آخرین ویرایش کتاب ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری ویژه افراد دارای معلولیت و راهنمای کاربردی آن تهیه شده توسط مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی صورت پذیرد.

تبصره: اصلاحات محیطی در خصوص سایر معلولیت ها که در کتاب ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری اشاره نشده است بر اساس استانداردهای علمی روز و مبتنی بر نظر کارشناسان تخصصی انجام می گیرد.

۸-۳ - سازمان بهزیستی استان مکلف است در پایان هر سال آمار و اطلاعات اقلام خریداری شده را به تفکیک نوع وسیله، شرکت فروشنده و یا سازنده وسیله، مدل، قیمت و تعداد تجهیزات خریداری شده بر اساس نیاز افراد به همراه اسامی بهره مندان، به دفتر پیشگیری از معلولیت ها و تلفیق اجتماعی ارسال نماید.

ماده ۹- این دستورالعمل در صورت نیاز حوزه توانبخشی بر اساس بازخورد کارشناسان استانی مورد بازنگری قرار خواهد گرفت.

ماده ۱۰ - این دستورالعمل در ۱۰ ماده و ۴ تبصره توسط دفتر پیشگیری از معلولین های حوزه معاونت امور توانبخشی، در سال ۱۴۰۲ تدوین، ابلاغ و در سال ۱۴۰۳ بازنگری گردید.

منابع :

- راهنمای کاربردی ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی - حرکتی / پدیدآورندگان: مهندس ندا رفیع زاده، مهندس شعله نوذری، مهندس مسعود قاسم زاده و مهندس مهرا ن ماندگار؛ مشاوران: مهندس سعید ایرانفر، مهندس پارسا زرین/ ناشر: انتشارات مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی
- معماری و اوتیسم: راهکارهای طراحی برای فضاهای آموزشی/ نویسندگان: هاجر مجاهدی، مریم قاسمی سیچانی، الهام فروزنده، منصوره بهرامی پور/ ناشر: اصفهان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان
- معماری و ناشنویان: راهکارهای طراحی فضاهای آموزشی/ نویسندگان: شیرین قاسمی سیچانی، دکتر مریم قاسمی سیچانی/ ناشر: اصفهان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان

پیوست شماره ۱:

الگوهای دسترس پذیری و مناسب سازی منطبق به نوع معلولیت

ردیف	نوع مناسب سازی و اصلاحات	گروه های معلولین که براساس نظر کارشناسان تخصصی نیازمند این اصلاحات و تجهیزات هستند
۱	نصب آسانسور	۱. تمامی گروه های آسیب نخاعی (کمری، سینه ایی و گردنی) ، آسیب کامل یا ناکامل ۲. افراد معلول حرکتی به ویژه افراد با محدودیت اندام تحتانی ۳. سالمندان با کم توانی بارز در اندام تحتانی و یا نقص تعادل ۴. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۲	تعدیل آسانسور	۱. گروه های آسیب بینایی / معلولیت بینایی (تعدیل کلیدهای آسانسور برای افراد نابینا) ۲. گروه های آسیب شنوایی / معلولیت شنوایی (علائم و نشانه های در آسانسور)
۳	بالابر استاندارد (برای ارتفاع پائین) <i>(در مناطقی که امکان نصب آسانسور نیست،)</i>	۱. تمامی گروه های آسیب نخاعی (کمری، سینه ایی و گردنی) ، آسیب کامل یا ناکامل ۲. افراد آسیب حرکتی به ویژه اندام تحتانی ۳. سالمندان با کم توانی بارز در اندام تحتانی ۴. تمامی گروه های معلولین که دچار نقص تعادل هستند.
۴	ایجاد سرویس بهداشتی مناسب سازی شده و نصب توالت فرنگی	۱. تمامی گروه های آسیب نخاعی (کمری، سینه ایی و گردنی) ، آسیب کامل یا ناکامل ۲. افراد معلول حرکتی به ویژه افراد با محدودیت اندام تحتانی ۳. افراد معلول سالمند با محدودیت اندام تحتانی ۴. افراد دچار کم توانایی ذهنی هوشی (کم توان ذهنی) ۵. سالمندان معلول دچار محدودیت های حرکتی
۵	نصب یا تعدیل روشویی	۱. تمامی گروه های آسیب نخاعی (کمری، سینه ایی و گردنی) که از صندلی چرخدار استفاده می کنند. ۲. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۶	حمام ویژه (پرتابل) با تعدیلات	۱. افراد آسیب نخاعی با شدت شدید به گونه ای که امکان جابجایی و یا تعدیل در حمام وجود نداشته باشد. ۲. افراد دارای اختلالات شناختی شدید و خیلی شدید (دمانس ، آلزایمر) ۳. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۷	شیرآلات الکترونیکی	۱. افراد آسیب نخاعی گردنی ۲. افرادی معلولی حرکتی که محدودیت حرکتی شدید در هر دو اندام فوقانی دارند ۳. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۸	سطح شیب دار	۱. تمامی گروه های آسیب نخاعی (کمری، سینه ایی و گردنی) که از صندلی چرخدار استفاده می کنند. ۲. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۹	نصب دستگیره کمکی	۱. افراد آسیب نخاعی که محدودیت در اندام فوقانی ندارند. ۲. سالمندان معلول دارای نقص تعادل ۳. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۰	حذف اختلاف سطوح، کف سازی	۱. افراد معلولی که از صندلی چرخ دار واکر و انواع عصا استفاده می کنند. ۲. افراد معلولی که محدودیت در اندام های تحتانی دارند. ۳. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.

۱۱	ایجاد سکو یا نشیمن ثابت و یا متحرک در داخل حمام یا سایر مکان های منزل	۴. معلولین جسمی و سالمندان ۵. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۲	نصب سکو با بیده ثابت یا متحرک در داخل حمام	۶. معلولین حرکتی و سالمندان ۷. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۳	تهیه وسایل فعالیت های روزمره زندگی (ADL)	۱. تمامی گروه های آسیب نخاعی ۲. کودکان و افراد فلج مغزی ۳. سالمندان دارای معلولیت ۴. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند
۱۴	لیفتور یا موور (mover)	۴. افراد معلول حرکتی با محدودیت حرکتی شدید و خیلی شدید
۱۵	نصب حفاظ ایمنی / محافظ پنجره یا شیشه نشکن / پنجره دوجداره	۵. افراد معلول دچار مشکلات ذهنی هوشی شدید، طیف اتیسم، نابینایان و بیماران اعصاب و روان ۶. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۶	آیفون تصویری	۷. معلولین حسی (کم شنوا و یا ناشنوا) ۸. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۷	سیستم هشدار دهنده یا آلام های دیداری	۹. معلولین حسی (کم شنوا و یا ناشنوا) ۱۰. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۸	نصب کنترل از راه دور بروی وسایل و تجهیزات	۱۱. افراد معلول حرکتی که محدودیت های شدید هم در اندام فوقانی و تحتانی به صورت توام دارند. ۱۲. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییر می باشند.
۱۹	نصب جان پناه و نرده برای پله ها و سایر فضاها	۱۳. معلولین حرکتی و سالمندان و کودکان در معرض آسیب ۱۴. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییرات می باشند.
۲۰	مناسب سازی درب ها یا اصلاح عرض در بها	۱۵. افراد معلولی که از صندلی چرخدار استفاده می کنند. ۱۶. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییرات می باشند.
۲۱	نصب علایم و نشانه ها در منزل	۱. معلولین با مشکلات شناختی (نظیر دمانس) ۲. معلولین حسی (آسیب بینایی) ۳. معلولین حسی (آسیب شنوایی) ۴. سایر گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این علایم و نشانه ها می باشند.
۲۲	تغییرات و ایجاد تضاد رنگ و اصلاح روشنایی محیط	۱. افراد معلول دچار مشکلات ذهنی هوشی شدید، طیف اتیسم ۲. گروه های معلولین حسی (کم بینایان) ۳. تمامی گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییرات می باشند
۲۳	کنترل محرک های محیطی	ایجاد اتاق آکوستیک ویژه افراد طیف اتیسم یا افرادی که اختلالات پردازش حسی دارند سایر گروه های معلولین که با مشکلات پردازش حسی
۲۴	مناسب سازی ابزار آلات یا محیط کار شخصی فرد معلول	تمامی گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییرات می باشند.
۲۵	مناسب سازی تجهیزات و محیط آموزشی فرد معلول	تمامی گروه های معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییرات می باشند.

معلولین حسی (کم شنوا و یا ناشنوا) با نظر کارشناسان	تامین وسایل انطباقی برای ناشنوایان	۲۶
گروه های مختلف معلولین که با نظر کارشناسان نیازمند این تغییرات می باشند (به ویژه معلولین حسی)	آپلیکیشن ها و نرم افزار	۲۷

پیوست شماره ۲:

فرم تخصصی بازدید مددکار و کارشناس مناسب سازی:

از فرد دارای معلولیت و یا اعضای خانواده اش موارد ذیل پرسیده شود: - احساس نا ایمنی دارم وقتی که... - با مشکل مواجه هستم با... - ناتوانم در انجام...	بخش های مختلف خانه / اتاق
	دسترسی به خانه مسیرهای ورودی خانه، دروازه، پله ها
	ورودی خانه درب خانه، دستگیره درب
	محل پارک خودرو - فضای کنار ماشین - دسترسی به خانه از پارکینگ
	ورودی ها - عرض راهرو - پوشش کف - قرار دادن مبلمان
	پله های داخلی / راه پله ها - موقعیت پله ها - تعداد و وضعیت پله ها - نرده پلکان / راه پله ها - پوشش کف
	اتاق نشیمن - مساحت کف - پوشش کف - مساحت اضافی - قرار دادن مبلمان - نوع مبلمان و استفاده از آن - پنجره ها
	آشپزخانه - مساحت کف - پوشش کف - مساحت اضافی (بالا و پایین ارتفاع نیمکت) - موقعیت و کاربرد وسایل - شیرها

	اتاق خواب - نوع و ارتفاع تخت - مساحت اتاق - پوشش کف - پنجره ها - موقعیت ارتباط با حمام / سرویس بهداشتی
	سرویس بهداشتی - موقعیت ارتباط با اتاق خواب و محل زندگی - مساحت سرویس بهداشتی - نوع درب - ارتفاع و موقعیت سرویس بهداشتی - پوشش کف - تهویه هوا - حریم خصوصی وقتی از سرویس استفاده می کند.
	حمام - موقعیت ارتباط با اتاق خواب و محل زندگی - مساحت حمام - پوشش کف - تهویه - حریم خصوصی وقتی از حمام استفاده می کند. - اندازه دوش - قالب دوش - وسایل حمام (شیر آب، دوش، دوش دستی) - تنظیم درجه حرارت
	حیاط - در ورودی/ نرده - مسیر ورودی - میزان تعمیر مورد نیاز حیاط یا باغ - سطل زباله
	امنیت - ایمنی - زنگ شخصی و تلفن - زنگ درب - دسترسی به روشنایی اضطراری داخلی و خارجی
	سایر موارد - انبار تجهیزات - بی نظمی - نوع انبار (کشو، کمد، قفسه)

پیوست شماره ۳:

فرم ارجاع: افراد دارای معلولیت و نیازمند به مناسب سازی و تسهیل دسترسی به موسسه یا شرکت پیمانکار بخش غیر

دولتی

آدرس	تلفن	نوع مناسب سازی		شدت معلولیت	نوع معلولیت	کد ملی	نام خانوادگی	نام	ردیف
		وسیله نقلیه	محیط زندگی						

پیوست ۴ ملاحظات کارشناس مددکاری و کارشناس مناسب سازی :

موضوع: /
اقدامات و مشاوره های تخصصی و آموزش به خانواده و فرد معلول را به ترتیب اولویت قید نمایید
۱-
۲-
۳-
۴-
۵-
۶-
۷-
۸-
۹-
۱۰-

نام و نام خانوادگی مددکار تکمیل کننده فرم:

امضاء مددکار: تاریخ:

تایید و امضا کارشناس مناسب سازی: تاریخ: